

Stockholm den 16 maj 2019

R-2019/0532

Till Justitiedepartementet

Ju2019/00048/L5

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 21 februari 2019 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Aggressionsbrottet i svensk rätt och svensk straffrättslig domsrätt (SOU 2018:87).

Sammanfattning

Advokatsamfundet har sedan tidigare tillstyrkt att Sverige bör tillträda de ändringar i Romstadgan som följer av den s.k. Kampalaöverenskommelsen.¹ Enligt Advokatsamfundet var ett tillträde till ändringarna i Romstadgan en naturlig fortsättning på Sveriges strävan att motverka straffrihet för de allvarligaste brotten enligt folkrätten, liksom att ratificeringen skulle bidra till fortsatt och ökad acceptans av den Internationella brottmålsdomstolens (ICC) verksamhet. Mot denna bakgrund ställer sig Advokatsamfundet även bakom Aggressionsbrottsutredningens förslag om att aggressionsbrottet bör kriminaliseras i svensk rätt och har ingen erinran mot utredningens förslag om ändringar i 2 kap. brottsbalken. Advokatsamfundet har dock vissa särskilda synpunkter i enlighet med följande.

Synpunkter

Aggressionsbrottet

Sverige har en lång tradition av att främja utvecklingen av den internationella humanitära rätten och mänskliga rättigheter. Advokatsamfundet delar därför utredningens uppfattning om att en kriminalisering av aggressionsbrottet i svensk rätt är en naturlig följd på den svenska strävan att motverka straffrihet för de allvarligaste internationella brotten och det konsekventa stöd som Sverige gett ICC sedan dess tillkomst. Romstadgan bygger också på grundförutsättningen att ICC och de stater som tillträtt Romstadgan har jurisdiktion över de brott som omfattas av stadgan, vilket talar för att Sverige bör kriminalisera aggressionsbrottet i svensk rätt.

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 5 september 2018 över betänkandet Aggressionsbrottet och ändringar i Romstadgan (SOU 2018:33).

Advokatsamfundet anser, av lagtekniska skäl, att det är lämpligt att aggressionsbrottet införs i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, som namnändras enligt utredningens förslag.

Advokatsamfundet delar uppfattningen om att uppräkningslistan av aggressionshandlingar i artikel 8a i Romstadgan inte bör tas med i den svenska straffbestämmelsen, eftersom förteckningen av aggressionshandlingar i artikeln inte utgör brottsrekvisit i den mening som normalt avses i svensk straffrätt och det är angeläget att en straffbestämmelse utformas i linje med svensk lagstiftningstradition. Advokatsamfundet delar därför utredningens bedömning att det för att kunna grunda ansvar för aggressionsbrott ska krävas att aggressionshandlingen till sin karaktär, svårighetsgrad och omfattning utgör en uppenbar överträdelse av Förenta nationernas stadga. Såsom påtalas i betänkandet kommer uppräkningslistan i Romstadgans artikel 8a ändå kunna vara vägledande vid prövning av frågan om en aggressionshandling föreligger.

Advokatsamfundet har vidare ingen erinran mot utredningens förslag om att försök, förberedelse och stämpling till aggressionsbrottet föreslås bli straffbart. Däremot ifrågasätter Advokatsamfundet lämpligheten att på förslaget sätt kriminalisera underlåtenhet att avslöja respektive att förhindra aggressionsbrott. Även om sådan underlåtenhet att avslöja vissa särskilt föreskrivna brott är kriminaliserat i svensk rätt (23 kap. 6 § brottsbalken), är Advokatsamfundet av uppfattningen att en dylik reglering om en särskild handlingsplikt för en alltför oklart utpekad personkategori² inte kan anses helt optimalt i fråga om nu aktuella mycket allvarliga brott och skulle riskera att medföra en mängd gränsdragnings-, tolknings- och tillämpningsproblem. Enligt Advokatsamfundet bör frågan om kriminalisering av osjälvständiga brottsformer genom underlåtenhet att avslöja och förhindra aggressionsbrott utredas ytterligare inom ramen för det fortsatta lagstiftningsarbetet innan förslaget kan läggas till grund för lagstiftning i denna del.

Advokatsamfundet har ingen erinran mot förslaget om att svensk domstol ska vara behörig att döma för aggressionsbrott i huvudsak i samma utsträckning som ICC har jurisdiktion över dessa brott.

Advokatsamfundet har inte heller någon erinran mot utredningens förslag om att ett åtalsförordnande normalt bör vara en förutsättning för åtal, eftersom att ifrågavarande brottslighet typiskt sett är sådan att det kan krävas särskilda utrikespolitiska överväganden som berör Sveriges förhållande till andra stater och eller till mellanfolkliga organisationer och som inte är av strikt rättslig karaktär. Advokatsamfundet erinrar i detta sammanhang om att såväl gärningens allvar som Sveriges intresse av lagföring bör beaktas vid bedömningen om ett åtalsförordnande. Såväl folkrättsliga som utrikes- och säkerhetspolitiska överväganden är ofta nödvändiga. Även om utgångspunkten är att regeringen fattar beslut om åtalsförordnanden, kan även riksåklagarens bemyndigas att förordna om åtal.

² Enligt betänkandets förslag ska enligt brottsbalkens 23 kap. brottsbalken för medverkan till aggressionsbrott endast den kunna dömas som utövar kontroll eller har möjlighet att styra över en stats politiska eller militära handlande.

Svensk straffrättslig domsrätt

Advokatsamfundet delar i huvudsak utredningens bedömningar och ställer sig bakom förslaget till en samlad och lättillämpad reglering av straffrättslig domsrätt, inklusive de förslag som lämnas om ändringar i 2 kap. brottsbalken för att där samla de generella straffrättsliga domsrättsbestämmelserna.

Advokatsamfundet ställer sig bakom utredningens utgångspunkter bland annat om att domsrättsbestämmelserna bör utformas med utgångspunkt i de folkrättsliga anknytningsprinciperna, som huvudregel grundas på principen om dubbel straffbarhet, att extraterritoriell behörighet bör användas med restriktivitet och att domsrättsbestämmelser i specialstraffrättsliga författningar endast bör bibehållas i den mån brottsbalkens generella bestämmelser inte kan tillämpas. Advokatsamfundet instämmer i de förslag som lämnas avseende svensk domsrätt såväl i fråga om brott som riktas mot ett svenskt enskilt intresse som ett svenskt allmänt intresse och de skyddsintressen som ligger bakom skapandet av svensk domsrätt. Enligt Advokatsamfundet har nuvarande domsrättsregler i vissa fall kommit att bli så omfattande att det kan ifrågasättas om nuvarande reglering står i överensstämmelse med vad som är folkrättsligt godtagbart. Advokatsamfundet tänker då särskilt på 2 kap. 3 § 7 brottsbalken, som ger svensk domstol behörighet att döma för brott som begåtts utom riket om det lindrigaste straffet i svensk rätt är fyra års fängelse. Universell jurisdiktion bör nämligen vara förbehållet de allra allvarligaste internationella brotten. Bestämmelsen bör på i betänkandet anförda grunder därför upphävas (se s. 231 f.).

Det är viktigt att allvarlig brottslighet av nu aktuellt slag behandlas enligt samma rättsstatliga principer som annan motsvarande brottslighet. Frågan om lagföring och domsrätt av aggressionsbrott bör därför vara förbehållet det svenska rättsväsendet att besluta om. I fråga om den typ av särskilda åtalsförordnanden som aktualiseras i fråga om aggressionsbrott, bör det enligt Advokatsamfundet därför som huvudregel vara Riksåklagaren (eller i förekommande fall efter delegation annan allmän åklagare) som har att göra erforderliga rättsliga bedömningar och prövningar. Självfallet finns det dock just i denna typ av allvarlig aggressionsbrottslighet av gränsöverskridande karaktär ofta utrikespolitiska överväganden och hänsyn som måste göras och beaktas. Det får i dessa fall därför anses naturligt att den svenska regeringen måste kunna ha ett betydande inflytande över frågan om ett åtalsförordnande om det finns anledning att anta att prövningen har särskild betydelse för vårt lands utrikes- eller säkerhetspolitik. Det bör dock i dessa fall åligga regeringen att begränsa sitt inflytande över det rättsliga förfarandet till uppenbara och konkretiserade utrikes- och säkerhetspolitiska frågor.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg